

Over femti tusen svek Norge

Utenlandske krigsfanger

RENE RØNSHOF

I alt 93.000 personer ble anholdt av politiet i landsviksoppgjøret etter krigen. 53.000 personer ble funnet skyldig i å ha gitt tyskerne bistand under okkupasjonen av Norge. Av disse ble 30 nordmenn dømt til døden ved skyting. Fire av disse ble senere benådet, én døde av sykdom i fengslet.

25 dødsdommer ble altså fullbyrdet. Torturisten Reidar Haaland var den første som ble skutt. Etter at Høyesterett hadde stadfestet dødsdommen, ble han skutt høsten 1945. Ragnar Skancke, medlem av Quislings regjering, var den siste av de 25

dødsdømte som ble henrettet. Han ble skutt 28. august 1948. Også 12 tyske krigsforbrytere ble dømt til døden i landsviksoppgjøret. Ingen kvinner ble dømt til døden.

Torturister

De aller fleste som ble dømt til døden var torturister, angivere og folk som hadde begått meget alvorlige krigsforbrytelser. De fleste hadde vært engasjert i statspolitiet eller i det tyske politiet og deltatt i grov tortur, mord og krenkelse av liv, legene og helse. 10 av medlemmene i den såkalte Rinnan-banden ble dømt til døden. 8 fikk livsvarig tvangsarbeid. De øvrige 42 bandedlemmene fikk fra 2 til 20 års tvangsarbeid. Leder for banden, Henry Rinnan, ble selv funnet skyldig i 13 mord og dømt til døden. Rinnan-banden, som under krigen arbeidet sammen med det

tyske sikkerhetspolitiet, ble funnet skyldig i å ha torturert flere hundre landsmenn. 80 av disse døde av den behandlingen de fikk. Mer 1000 nordmenn ble i tillegg dømt til lange fengselstraffer for tortur og mishandling av sine landsmenn.

Også utenlandske krigsfanger i Norge ble pint ihjel av nordmenn som sto på lønnslisten til tyskerne, mer enn 1000 jugoslaver døde i konsentrasjonsleire i Norge av den behandling norske fangevoktere gav dem.

Tvangsarbeid

7000 menn og mer enn 2000 kvinner fikk i tillegg fengselstraffer fra ett til 15 år. 8000 menn og 377 kvinner ble dømt til hardt tvangsarbeid. 2500 menn og 5300 kvinner ble idømt ulike former for rettighetstap. 11.800 menn og 8360 kvinner ble bøtelagt. Den

siste livstidsfangen etter landsviksoppgjøret ble løslatt i november 1957.

Bare tre medlemmer av ledelsen i Nasjonal Samling ble dømt til døden. Vidkun Abraham Jonsen Quisling ble skutt tidlig om morgenen 24. oktober 1945 på Akershus festring. Retten dømte han enstemmig til døden for militært forræderi, for å ha hjulpet fienden og for å ha vært delaktig i mord. 10 norske politisoldater utgjorde eksekusjonspeletongen. Alle skjøt med skarpt. Vidkun Quisling ble 58 år gammel.

Albert Viljam Hagelin, som var født og oppvokst i Bergen ble i 1942 minister i Quislings regjering. Retten dømte ham til døden for å ha gitt bistand til fiende og fordi han hadde forsøkt å endre Norges forfatning med ulovlige midler. Hagelin ble henrettet ved skyting i desember 1945. Han ble 64 år gammel.

Ragnar Skancke ble medlem av Quislings regjering 9. april 1940. I mai 1946 ble han dømt til døden på samme grunnlag som Albert Hagelin. Dommen ble for søkt anket. Ragnar Skancke ble skutt i 1948. Han ble 58 år gammel.

Gestapister

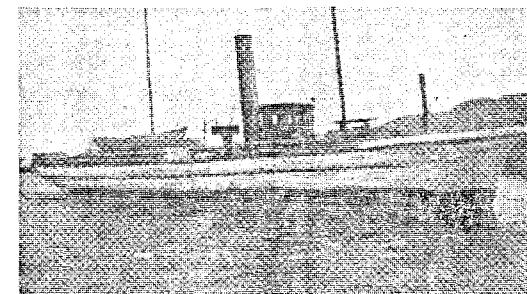
Under rettsaken på Lillehammer høsten 1945 fikk 12 tyske krigsforbrytere sine dødsdommer. Vitneforklaringene avslørte de mest grusomme torturmetodene. Tyskerne forsvarte seg med at det meste bare var oppspinn. Tortur-ofrene som møtte fram i retten var levende bevis for mishandlingene. Av de 12 dødsdømte tyskerne blir gestapisten Stuckmann regnet som en av de mest uspekulerte dømt til døden ved skyting.

Grimibøllen Josef Pufal mente han bare handlet etter ordre. Dømt til døden ved skyting.

Gestapisten Karl Hans Hermann Klinge. Spesialist i sadisme og brutalitet under avhør på Victoria Terrasse i Oslo. Dømt til døden ved skyting. Torturisten Siegfried Wolfgang Fehmer, Gerhard Flesch og Emil Koeber ble alle funnet skyldige i de mest grusomme handlinger mot fanger under avhør. Alle dømt til døden ved skyting.

Foto: NTB
Quisling er arrestert. Her har han nettopp forlatt bilen sin, for å bli forført i politistasjonen i Møllergaten 19 i Oslo.

11 personer rømte med Christian Michelsens gamle lyst-yacht til Sør-Amerika.

Rømte til Sør-Amerika

I følge en oversikt som Aftenposten har innhentet fra Riksarkivet var det 32 landssvikere som rømte fra Norge før de hadde sonet sine straffer. 15 av rømlingene kom senere tilbake og gjorde opp for seg, mens tre andre gjorde opp sakene sine i utlandet. Pr. i dag er det 14 landssvikere som har unsluppet idømt straff. Alle dommene er nå foreldet.

Flere av de som rømte fikk opptil 10 års fengsel. For slike straffer er foreldesefristen 20 år. De som ble dømt til livsvarig fengsel kan heller ikke straffefølges i Norge. Her gjelder en foreldesefrist på 25 år. Det er bare forbrytelser mot menneskeheten og folkemord som aldri blir foreldet.

Hvor mange av de 14 rømte

landssvikere som fortsatt er i live har norske myndigheter ingen fullstendig oversikt over.

Kriminalpolitiet har opplysninger om seks av rømlingene. En rømte til Brasil og tre klarte å ta seg i land i Argentina. Politiet vet at en landssvikere døde i Argentina for noen år siden. Dessuten skal en oppholde seg i Vest-Tyskland.

Brukte båt

De fleste landssvikere som rømte fra Norge etter krigen brukte båt. I 1947 klarte 11 mennesker å rømme fra Espelandsleiren utenfor Bergen. Med Christian Michelsens gamle lyst-yacht «Solbris» kom alle velberget fram til Argentina. Herfra gikk turen videre til Brasil. I 1948 rømte syv landssvikere med skøyten «Rex». Tre av dem ble arrestert i Portugal, mens de fire andre fortsatte turen til Sør-Amerika. I 1948 stakk fiskebåten «Bolla» til havs med med minst tre landssvikere ombord. Flere av landssvikere som rømte fra Norge etter krigen hadde betydelige pengesumner til disposisjon. Mange av dem hadde vært såkalte brakkébaroner og tjent formuer på tyskerne. I tillegg til å ha gjemt unna store pengesumner fikk de fleste hjelp av «venner» utenfor fengselsmurene til å gjennomføre flukten.

109613